

HYGIENA JAKO POSLÁNÍ – JUBILANT MUDR. FRANTIŠEK KOTĚŠOVEC

29. ledna oslavil osmdesátiny MUDr. František Kotěšovec, pamětník začátků hygienické služby a jejích dobrých i těžkých let, člověk velké pracovitosti a houževnatosti, skvělý vypravěč příběhů a osobnost oboru. Redakce místo laudatia, obvyklého při těchto příležitostech, požádala dr. Kotěšovce, aby poskytl čtenářům svůj pohled na léta zasvěcená každodenní praxi i řešení problémů, které šly mnohdy vysoko nad tuto úroveň. Sdělení je poctou jubilantovi i ohlédnutím za 60 lety, které uplynuly od založení hygienické služby.

„Po promoci,“ uvedl svoje kurikulum dr. Kotěšovec, „jsem v srpnu 1956 nastoupil jako oblastní epidemiolog na OHS do Mostu. Oblast tvořily tehdejší okresy Most, Litvínov, Chomutov a Žatec a tamní okresní hygienici věděli o hygieně a epidemiologii méně než já. S přesvědčením o vlastní nadřazenosti i neschopnosti zároveň, jsem tuto funkci vykonával více než rok. Byla to doba epidemií dysenterie, salmonelóz i tyfu, hepatitidy, dětské obrny a záškrtu. Sloužil jsem pohotovosti, zastupoval závodního lékaře oceláren, odebíral krev morčatům, králíkům a beranovi pro potřeby varny pūd a sérologické laboratoře.

Základní plat byl 1250 Kčs, měli jsme dceru a neměli byt, a když mi Ocelárny 1. máje nabídly místo závodního lékaře s bytem 2+1 a 1950 Kč měsíčně, přijal jsem. Krajský hygienik mě ale přeplatil platem 2550 Kčs měsíčně a funkcí okresního hygienika v Bílině, s bytem 3+1. Po územní reorganizaci jsem byl převelen do Teplic, zvolil si hygienu práce a v roce 1964 u prof. Roubala atestoval. Atestační práce se týkala hutních sklářů a podílela se na ní celá hygienická stanice. Měřili jsme ztráty vody kůží, mikroklimatické podmínky, pitný režim, ukazatele únavy, vliv pracovních přestávek v průběhu ranních, odpoledních, nočních směn. Výsledky měření převzal Skloprojekt a používal je jako součást modelu pro výpočet aerace sklářských hutí. V roce 1971 jsem byl jmenován okresním hygienikem a v této funkci jsem byl do roku 1994. Pak jsem byl odvolán a nějakou dobu jsem na OHS zůstal a staral se o Program Teplice, rozsáhlý výzkum vlivů životního prostředí a způsobu života zdejších obyvatel na zdraví.

Moje pracovní historie není příliš složitá. Stejně jednoduchý, a jak se dnes s oblibou říká, konzistentní, byl a je můj profesní názor. Zarputile jsem přesvědčen, že hygiena je medicínská disciplína. Měl jsem spolužáka, také pracoval jako okresní hygienik a ten říkal: „Jsem tady od toho, abych dělal, co na mě společnost požaduje. Jestli chce, abych kontroloval záchody, budu to dělat – a rád.“ Tak to tedy já ne a už vůbec ne rád. Kdysi nám hlavní hygienička Dana Zusková dala úkol zjistit stav WC ve všech restauračních zařízeních. Byl jsem první, který

úkol splnil a kromě požadovaných rozměrů jsem dodal i profesionálně provedené výkresy. Daně, která znala můj vztah k běžnému dozoru tohoto typu, jsem se později přiznal, že jsem úkol splnil prostřednictvím pracovníků Restaurací a jídelen. Prohlásila, že jsem parchant. Nešlo mi však o nic jiného, než vytvořit si podmínky k tomu, abychom se mohli věnovat skutečně potřebné a nezastupitelné činnosti – poznávání, sledování a ovlivňování zdravotního stavu obyvatel na svěřeném území se zaměřením na rozhodující, rizikové, motivované či jinak důležité populační skupiny, medicínsky řečeno, na diagnostiku zdravotního stavu a na návrhy či prosazování terapie zjištěných chorob a poškození či poškozování zdraví.

Posuzování projektů jsme svěřili projektantovi, právo včetně pokut právníkovi, založili jsme dokumentační oddělení a výpočetní středisko s centrálním počítačem, se dvěma vysokoškolsky vzdělanými profesionály – programátorem a statistikem a jedním operátorem. Mohli jsme se tak věnovat zdravotnímu stavu předškolních i školních dětí a „kompenzačním“ opatřením (školy v přírodě, nutričně vyvážené, vitamínem C obohacené přesnídávky, školní stravování), veřejnému stravování, seniorům v domovech důchodců, těhotným a kojícím, obězním. „Program Teplice“, řešený ve spolupráci s americkými odborníky, Českou akademií věd a dalšími institucemi z Německa, Anglie, Holandska, Řecka, Kanady, Švédska a Slovenska, byl logickým pokračováním těchto odborných trendů na naší hygienické stanici. Měli jsme zásadní podíl na jeho vzniku, koncepci, organizaci a realizaci jednotlivých projektů.

Když si čtu, co jsem napsal, obávám se, že to může připomínat vychloubání. Myslím si ale, že není zač se stydět a navíc sám nechápu, jak jsme to mohli stihnout, ale hlavně, kolik jsme toho ještě mohli stihnout, kdybychom se mohli věnovat podobné činnosti, užitečnější než cokoli jiného.

Milá redakce Hygieny, úmyslně používám plurál, ne „já“ ale „my“ a jsem si jist, že chápete, že to není jen gesto. Jestli jsme skutečně něco dobrého udělali tak opravdu my a ne já. Svůj skromný podíl přiznávám. Nechtě jsem jednou vyslechl, jak jedna asistentka říká druhé: „Slyšela jsem, že Kót’a má nějaký nápad. To se zase nadřeme.“

Na závěr nezbyvá než popřát MUDr. Kotěšovcovi zdraví a stále svěží mysl kořeněnou humorem, skepsí i optimismem. Je dobré, že hygienická služba má lidi jeho charakteru, lidi, pro které je hygiena posláním.

Jaroslav Kríž